

LUND UNIVERSITY

Självvärdering av samhällsvetenskapliga fakultetens kvalitetsutvecklingsprogram

Persson, Anders; Modig, Hans

1997

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Persson, A., & Modig, H. (1997). Självvärdering av samhällsvetenskapliga fakultetens kvalitetsutvecklingsprogram.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

20 februari 1997

**Självvärdering av samhällsvetenskapliga fakultetens
kvalitetsutvecklingsprogram**

Samhällsvetenskapliga fakulteten och huvuddragen i kvalitetsarbetet

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet består av 14 institutioner av varierande storlek. Institutionerna är: ekonomisk-historiska institutionen, forskningspolitiska institutet, företagsekonomiska institutionen, institutionen för handelsrätt, institutionen för informatik, institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, nationalekonomiska institutionen, pedagogiska institutionen, psykologiska institutionen, socialhögskolan, sociologiska institutionen, statistiska institutionen, statsvetenskapliga institutionen samt institutionen för tillämpad psykologi. Inom fakultetens område finns tre studentkårer: ekonomkåren, samhällsvetarkåren och socialhögskolans studentkår. Fakulteten omsluter totalt ca 350 mkr, varav ca hälften för forskning/forskarutbildning (inkl externt finansierad forskning) och hälften för grundutbildning.

Utbildningsuppdraget uppgår till ca 8.000 helårsstudenter, varav ca hälften utgörs av studenter på fristående kurser och hälften sk programstudenter. I runda tal 500 lärare är engagerade i verksamheten. Efterfrågan på samhällsvetenskaplig utbildning är stark, varför det för närvarande krävs höga betyg för att vinna tillträde. Inom fakulteten finns två utbildningsprogram som leder till yrkesexamen; psykologprogrammet och socionomprogrammet. Därtill finns ekonomiprogrammet och internationella ekonomiprogrammet, program inriktat mot personal- och arbetslivsfrågor, pol.mag-programmet samt systemvetarprogrammet. Inom fakulteten ges också utbildning i samhällskunskap för lärarstudenter vid Lärarhögskolan i Malmö. Graden av internationalisering är hög och jämfört med Lunds universitets övriga fakulteter/områden har den samhällsvetenskapliga fakulteten det största antalet in- och utresande studenter.

Kvalitetsarbetet på fakultetsnivå under den senaste treårsperioden har i hög grad aktiverats av de särskilda kvalitetsmedel som ställts till förfogande. Drivande i utvecklingen har varit dels det kvalitetsråd som fakulteten inrättade 1994 och dels studierektorskonferensen som mötts regelbundet under terminstid och som årligen haft ett internat för diskussion av kvalitetsfrågor, huvudsakligen inom grundutbildningen. Kvalitetsrådet bestod inledningsvis av tre personer (två lärare och kanslichefen) men har successivt utökats och består för närvarande av fyra lärare, tre studenter och två tjänstemän från fakultetskansliet.

Fakulteten har av egna medel avsatt lika stor summa som erhållits från universitetsstyrelsen som särskilt anslag för kvalitetshöjande åtgärder. Hälften av medlen (500 000 kr årligen) har använts för fakultetsgemensamma projekt som bedömts vara kvalitetsutvecklande, medan den andra hälften använts för att understödja kvalitetsarbetet vid institutionerna. Fördelningen till institutionerna har gjorts efter ansökan och prioriteringarna har gjorts av kvalitetsrådet. De fakultetsövergripande projekten har främst avsett lärarkurser (tidagars praktisk-pedagogisk grundkurs för universitetslärare), informationssökningskurs för lärare i samverkan med universitetsbiblioteket, seminarier kring särskilda temata, såsom uppsatsbedömning, undersökande samhällsvetenskap med datorstöd och studenternas syn på kvalitetsutveckling.

Uppläggning av självvärderingsarbetet

Fakultetens kvalitetsråd har ansvarat för självvärderingsarbetet inför den externa bedömningen. På dess förslag har fakultetsstyrelsen utsett fakultetens studierektorer och kvalitetsrådet till självvärderingspanel. Studierektorerna och kvalitetsrådet har som tidigare nämnts varit djupt involverade i de senaste årens kvalitetsarbete inom fakulteten och vid institutionerna. Eftersom studierektorsgruppen representerar en ansenlig pedagogisk erfarenhet finns förutsättningar för ett rikt erfarenhetsutbyte när den möts. Studierektorerna är också en viktig grupp eftersom den är vardagligt engagerad i det kvalitetsarbete som utförs av lärare, forskare, studenter och administratörer vid institutionerna. Att studierektorerna är delaktiga i fakultetens kvalitetsarbete är dessutom fördelaktigt när det gäller kvalitetsarbetets förankring i institutionernas verksamhet. I kvalitetsrådet finns vidare representanter för samtliga studentkårer inom fakulteten.

Panelen genomförde självvärderingen under ett tvådagars-internat, vilket förbereddes och följdes upp av kvalitetsrådet. Anders Persson, universitetslektor och kvalitets- och utvecklingsansvarig vid Sociologiska institutionen, har tillsammans med Hans Modig, kanslichef inom den samhällsvetenskapliga fakulteten, organiserat självvärderingsarbetet och skrivit föreliggande rapport. Självvärderingspanelen och fakultetsledningen har getts möjlighet att lämna synpunkter på en tidigare version av rapporten.

De avgränsningar som gjorts har påverkat självvärderingsarbetets uppläggning. För det första är det fakultetens kvalitetsutvecklingsprogram, vilket på olika sätt kopplar till fakultetens strategiska plan, jämställdhets- och arbetsmiljöplan (samtliga program och planer bifogas), som värderats. Ur effektivitetssynpunkt har ett sådant tillvägagångssätt stora fördelar eftersom det skulle vara synnerligen arbetskrävande att värdera den faktiska kvaliteten i fakultetens mångfasetterade verksamhet. Nackdelarna med tillvägagångssättet har att göra med hur väl kvalitetsutvecklingsprogrammet speglar det faktiska kvalitetsarbetet och den faktiska kvaliteten. Vad som värderas är således *den reflexiva kvaliteten* snarare än den faktiska (hur än man vill och kan definiera den). För det andra avser självvärderingen grundutbildningen, eftersom kvalitetsutvecklingsprogrammet främst berör grundutbildningen. För det tredje innebär fokuseringen på kvalitetsutvecklingsprogrammet en avgränsning i tid, ungefär 1993-98, eftersom dels kvalitetsutvecklingsprogrammet är förankrat i ett kvalitetsarbete som på ett mer planmässigt sätt inleddes 1993 och dels att programmet avser perioden fram till 1998.

I anvisningarna från Lunds universitets utvärderingsenhet inför självvärderingen rekommenderas ett arbetssätt som kallas SWOT-analys (bedömning av ett objekts **S**trengths (styrkor), **W**eaknesses (svagheter), **O**pportunities (möjligheter) och **T**hreats (hot)). Inom fakultetens kvalitetsråd finns konkreta och positiva erfarenheter av arbetssättet, då det använts vid institutionsutvärderingar. Dock har vi ställt oss tvekan till att använda metoden för att värdera fakul-

tetens kvalitetsutvecklingsprogram, för det första därför att det endast är fyra månader sedan programmet fastställdes och för det andra därför att vi anser det problematiskt att bedöma i synnerhet de hot som programmet eventuellt innebär (man måste då förutsätta att programmet faktiskt blir genomfört, att inga icke avsedda konsekvenser uppträder osv., osv.). Invändningarna mot SWOT-analysen har således inte att göra med själva metoden, utan snarare mot tillämpningen av den på den sortens objekt som ett program utgör. Vi valde därför att i stället göra självvärderingen med hjälp av en sk PMI-analys (**P**lus, **M**inus, **I**ntressant), en metod som möjliggör en direkt värdering av kvalitetsutvecklingsprogrammet som program.

Självvärderingspanelens internat föregicks av att respektive studierektor bedömde den egna institutionens/grundutbildningens kvalitetsarbete med utgångspunkt i fakultetens kvalitetsutvecklingsprogram. En dag av internatet användes för gruppvisa diskussioner och erfarenhetsutbyten kring detta. Representanter för fakultetens tre studentkårer redovisade då också resultatet av sin av kvalitetsrådet initierade PMI-analys av kvalitetsutvecklingsprogrammet. Under internatets andra dag genomförde självvärderingspanelen gruppvisa PMI-analyser av kvalitetsutvecklingsprogrammet, vilka redovisades skriftligt. Detta arbete föregicks av att fakultetsledningen, representerad av prodekanus Göte Hansson, gav sin syn på kvalitetsutvecklingsarbetet. Föreliggande rapport har skrivits mot bakgrund av dessa aktiviteter.

Kvalitetsutvecklingsprogrammet

Den samhällsvetenskapliga fakulteten är i flera avseenden heterogen. Här finns både små och stora institutioner. En del institutioner har stor andel externfinansierad forskning, andra är undervisningstunga. Företagsekonomiska institutionen är t ex en stor undervisningstung institution. Sociologiska institutionen är en annan stor institution men med en mycket större andel forskningresurser. Skillnaden mellan den senare institutionen med sina över 150 anställda och fakultetens minsta institution, forskningspolitiska institutet, är naturligtvis påfallande. Några av institutionerna, socialhögskolan och institutionen för tillämpad psykologi, är i hög grad beroende av yrkesförberedande utbildningsprogram, andra ger huvudsakligen fristående kurser. Det sammantagna kursutbudet präglas dock av en påtaglig mångfald. Några institutioner lider brist på lärare, andra saknar möjlighet att sysselsätta alla dem som vill undervisa. Några har svårt att rekrytera och behålla vetenskapligt kompetenta lärare. Andra har möjlighet att rekrytera docentkompetenta ur sin långa kö till eftertraktade undervisningstimmar. Pedagogiskt är spännvidden stor: på sina håll bedrivs en mycket traditionell undervisning, medan det på andra håll förekommer experimenterande pedagogisk utveckling.

Att försöka föreställa sig den samhällsvetenskapliga fakulteten, innebär således att föreställa sig en faktisk *mångfald*. Enligt fakultetsledningen har en *decentralistisk* fakultetsledningsfilosofi medvetet valts av respekt för just mångfalden. I grunden finns emellertid det för samhällsveten-

skapen gemensamma, studiet av människan på olika aktörsnivåer: individnivå, gruppnivå och olika kollektiva nivåer.

Ett annat utmärkande drag hos den samhällsvetenskapliga fakulteten är att den är *undervisningstung*. Grundutbildning är därför ett mycket centralt inslag i verksamheten.

Mångfalden, decentralismen och undervisningstygden sätter mycket tydligt sin prägel på fakultetens kvalitetsutvecklingsprogram, inte minst som programmets innehåll fick sin prägel av en enkät som kvalitetsrådet samlade in bland fakultetens studierektorer. Programmet antogs i oktober 1996 och har när detta skrivs ännu inte nått ut till alla fakultetens aktörer, inte till merparten av forskare och lärare och än mindre till studenterna. Trots att programinnehållet i praktiken styrdes ganska hårt av innehållet i Lunds universitets kvalitetsutvecklingsprogram, kommer fakultetens mångfald och decentralistiska karaktär till uttryck. Programmet ger det fakultetsdrivna och fakultetsfinansierade kvalitetsarbetet en klart understödjande roll vis-a-vis institutionerna. Detta gäller de flesta av de områden och frågor som tas upp i programmet. I något fall finns en mer pådrivande hållning såsom i fallet med (extern) utvärdering av utbildningsprogram och institutioner samt extern medverkan i examination av kandidat- och magisteruppsatser.

Även det förhållandet att fakulteten är undervisningstung kommer till uttryck i programmet. Mest påtagligt blir det kanske i kvalitetsutvecklingsprogrammets omtolkning av Lunds universitets mål att sätta "studenten i centrum". Denna centrumkonstruktion har mycket att göra med en vilja att förbättra universitetets (i vid mening) service till studenterna, en serviceanda som för övrigt är ett viktigt inslag i den förvaltningsförnyelse som präglat västerländsk administration i allmänhet och offentlig i synnerhet sedan åtminstone ett decennium. I det samhällsvetenskapliga kvalitetsutvecklingsprogrammet formuleras emellertid detta mål dessutom i pedagogiska termer:

"Fakulteten består av studenterna och dess lärare/forskare. Detta påstående markerar att det som står i centrum för verksamheten är mötet mellan studenten och läraren/forskaren. Centrum i detta möte är lärandet. Fakultetens huvuduppgift är att bidra till så innehållsmässigt och pedagogiskt goda förutsättningar som möjligt för lärandet."

Man kunde kanske säga att det här fokuseras på pedagogisk förnyelse snarare än förvaltningsförnyelse. Detta får sedan genomslag på olika håll i programmet, t ex i fråga om satsningen på praktisk-pedagogisk utbildning för universitetslärare, vilken är den enskilda satsning i kvalitetsutvecklingsprogrammet som tar i anspråk mest resurser.

Självvärdering

Samhällsvetenskapliga fakultetens självvärderingspanel samlades, som nämnts, till ett tvådagars internat. Under en del av tiden delades panelen i tre mindre grupper, i möjligaste mån indelade efter institutionsstorlek. I respektive grupp ingick också studentrepresentanter och personer från

fakultetens kvalitetsråd. Varje grupp gjorde en PMI-analys av kvalitetsutvecklingsprogrammet och redovisade resultatet skriftligt. Som nämnts hade studentrepresentanterna på förhand gjort en egen PMI-analys. Den följande framställningen bygger på gruppernas rapporter och studenternas PMI-analys samt följer i stort sett kvalitetsutvecklingsprogrammets uppläggning. Först redovisas "plus" och "minus", dvs inslag i kvalitetsutvecklingsprogrammet som värderats som positiva resp negativa, medan det som grupperna och studenterna bedömt som "intressant" tas till utgångspunkt för den avslutande redovisningen av hur kvalitetsarbetet kan utvecklas.

Forskande lärare, undervisande forskare

Kvalitetsutvecklingsprogrammets övergripande mål att alla lärare ska vara engagerade inom såväl undervisning som forskning, och alltid minst 25 % av tjänstgöringen i någondera verksamheten, bedömdes som huvudsakligen positivt. Förutsättningarna för god utbildningskvalitet blir bättre med forskande lärare och målet ger en signal om att undervisning är viktig. Kvaliteten kan emellertid bli lidande om pedagogiskt svaga och omotiverade lärare, som egentligen vill bedriva forskning, tvingas undervisa. Samtidigt framstår målsättningen med forskande lärare och undervisande forskare på flera institutioner som ekonomiskt orealistiskt och eftersom kvalitetsutvecklingsprogrammet inte anger vilka åtgärder som ska och kan vidtas för att realisera den, var t ex de extra resurser som behövs ska tas, kan den positiva målsättningen framstå som meningslös.

Lärandet i centrum

Fokuseringen på lärandet i centrum ses allmänt som positiv. Dock borde detta ha utvecklats mer i kvalitetsutvecklingsprogrammet. Därmed inte sagt att den förbättrade serviceanda som är avsikten med att sätta studenten i centrum är negativ. Tvärtom anser självvärderingspanelen att detta är positivt t ex ifråga om förbättring av lärares och ledningspersoners tillgänglighet och framhåller dessutom värdet av att studenterna deltar i kommittéer och beslutande organ samt att också informella kontakter mellan studenter och institutioner bör uppmuntras.

Studentrepresentanterna markerar det negativa i att studenterna inte betraktas som en resurs i utbildningen. Datorproblem anses vara otillräckligt speglade i programmet, i synnerhet studenterna anser att datortillgången för studenter är dålig. Ambitionerna vad gäller datorer är goda, hårdvaran finns men den vardagliga servicen fallerar ofta.

Utbildningens struktur

Kvalitetsutvecklingsprogrammets ambition att behålla mångfalden i kursutbudet ses genomgående som positiv, dock anser en grupp att programmets formulering är alltför defensiv. Det framhålls också som positivt att fakulteten har för avsikt att minimera administrativa och finansiella problem i samband med kurs- och utbildningssamarbete över fakultetsgränserna. Att ett resursfördelningssystem som tar hänsyn till fördjupningskursernas omfattning kommer att utvecklas välkomnas. Samtidigt understryks att det kan komma att bli svårt att upprätthålla kvali-

tetskraven och samtidigt öka genomströmningshastigheten, i synnerhet som antalet studenter på fördjupningsnivå ökar. Att kontakterna med det omgivande samhället ökas uppfattas som positivt. Problemet är dock att det i allt högre grad sätts likhetstecken mellan samhälle och näringsliv när universitetet orienterar sig mot samhället. Eftersom samhället är så mycket mer än näringslivet, är det viktigt att inte göra kontakten mellan universitet och samhälle till en snäv relation mellan utbildning och arbetsmarknad. Naturligtvis finns här olika uppfattningar: studenterna vill se en klarare inriktning av studierna mot arbetslivet, medan det också påpekas att närmandet till samhället måste ske med traditionella akademiska värden i behåll.

Utvecklingsresurser, utvärdering och kvalitetssäkring

Samhällsvetenskapliga fakulteten valde för några år sedan att satsa på praktisk pedagogisk utbildning för universitetslärare. I kvalitetsutvecklingsprogrammet framhålls värdet av sådan utbildning och självvärderingspanelen ser detta som positivt. Studenterna delar den uppfattningen men anser att tempot i utbildningssatsningen borde höjas. Utvärderingar av lärarkurserna efterlyses också (sådana finns men har inte spridits i tillräcklig omfattning). Självvärderingspanelen ser också positivt på det som sägs i programmet om utvärdering och extern examination. Att finansieringen av utvärdering och liknande är oklar, och inte nämns i programmet, framhålls som negativt.

Övriga punkter i kvalitetsutvecklingsprogrammet

Positivt är att pedagogiska moment i forskarutbildningen skall uppmuntras, liksom att riktlinjer för dokumentation och bedömning av pedagogiska meriter skall utarbetas. Målen för ledarskapsutveckling ses också som positiva. Att genusperspektivet tas med ses som positivt men att jämställdhet görs till en kvinnofråga i kvalitetsutvecklingsprogrammet uppfattas som negativt. Jämställdheten är i allra högsta grad också en mansfråga. Studenterna ser det som positivt att fakulteten har för avsikt att förbättra information och administration vad avser internationalisering.

Viktiga frågor som borde ha varit med i kvalitetsutvecklingsprogrammet

En del av självvärderingspanelen ansåg att kvalitetsutvecklingsprogrammet är profillöst, saknar visioner och är väl defensivt i sina formuleringar. Dessutom förutsätter programmet stundtals att alla institutioner är lika, vilket är negativt. Gruppen där representanter för mindre institutioner ingick ville ge fakulteten en mer aktivt stödjande roll vis-a-vis i synnerhet de små institutionerna. Flera grupper och studenterna tar på olika sätt upp datorer i undervisningen som en fråga som borde ha varit med i programmet. Detsamma gäller de stora lokalproblemen, vilka inte alls nämns i programmet. Studenterna påpekar också att studievägledningen borde ha tagits upp mer i programmet, inte minst som tillgången till studievägledning anses alltför liten. Ett invandraperspektiv efterlyses vidare liksom att studenterna borde ha inflytande över valet av studierektor.

Utveckling av kvalitetsarbetet

I det följande nämner vi några av de inslag i kvalitetsutvecklingsprogrammet som det, med utgångspunkt i självvärderingen, finns anledning att ytterligare utveckla:

1. Att lärandet sätts i centrum är säkerligen naturligt mot bakgrund av den samhällsvetenskapliga fakultetens undervisningstyngd. Samtidigt är detta en stor och krävande kvalitetsfråga. Framöver är det därför viktigt att konkret belysa hur lärandet faktiskt kan sättas i centrum och hur de innehållsmässigt och pedagogiskt goda förutsättningar som det talas om i kvalitetsutvecklingsprogrammet, kan skapas. I detta sammanhang är rekryteringen av lärare av stor vikt och följaktligen också hur pedagogisk skicklighet dokumenteras och bedöms. Att kvaliteten bibehålles hög i den praktiskt-pedagogiska utbildningen av universitetslärare är också viktigt när det gäller att sätta lärandet i centrum.
2. Undervisande forskare och forskande lärare är kvalitetsutvecklingsprogrammets övergripande målsättning. Organiseringen och finansieringen av detta är en viktig kvalitetsfråga. Framöver handlar det därför om att göra målet till en konkret ledningsfråga och här kan fakulteten bidra genom att organisera erfarenhetsutbyte institutionerna emellan. Den konkreta rekryteringen av lärare och fördelningen av undervisningsuppdrag är viktiga såväl kvalitets- som pedagogiska ledningsfrågor som det är viktigt att belysa i detta sammanhang, inte minst för att undvika att undervisningskvaliteten sänks till följd av att målet med undervisande forskare och forskande lärare realiserar på ett mekaniskt sätt. I det sammanhanget kan nämnas den kurs i pedagogisk ledning för i synnerhet studierektorer som fakulteten är involverad i och som startar vårterminen 1997.
3. Uppsatsskrivande och handledning på fördjupningsnivå är en central och omfattande verksamhet inom den samhällsvetenskapliga fakulteten. Att genomströmningen när det gäller uppsatsskrivandet ökar utan att avkall görs på vetenskapliga kvalitetskrav, är därför en mycket angelägen kvalitetsfråga. Framöver måste fakulteten bidra till att konkret belysa hur det kan göras. Till en del handlar det om hur resurser fördelas, men lika viktigt är det arbete med erfarenhetsutbyte kring handledning och examination av uppsatser som kvalitetsrådet tagit initiativ till och som självfallet bör utvecklas.
